

'Vergonya, cavallers, vergonya!'

Amb l'explícita interpel·lació del rei Jaume I per a esperonar els qui no veien clar d'avançar, arriba la nova cantata d'Al Tall. Trenta anys després de la d'Almansa, és l'hora dels fonaments. La presenten el 8 d'octubre, a Borriana, i el 9, a Vinaròs.

A Vicent Torrent, que n'ha escrit les lletres i que, juntament amb Manuel Miralles, és ànima i matèria d'Al Tall, li brillen els ulls quan parla d'aquesta nova cantata que són a punt a punt d'estrenar. Perquè el temps passa mentre parlem i són estones que no tenen els assaigs; perquè el dia 8 "és demà mateix, te n'adones?" i tot està preparat, però l'emoció creix; perquè és la segona cantata que basteixen des que, fa gairebé trenta anys, van fer aquell sonat *Quan el mal ve d'Almansa*; i perquè aquesta arriba dedicada al Conqueridor en el 800 aniversari. L'emoció gairebé es pot tocar amb les mans.

Podríem dir que tot va començar amb una portada d'EL TEMPS. Podríem dir-ho, de fet, perquè així ens ho explica Vicent Torrent mateix, que desgrana com, a començament d'aquest 2008, ja barrinava la possibilitat de centrar en Jaume I una composició tan especial com ho havia estat la que havien dedicat, el 1979, a la desfeta d'Almansa; i que ens descriu com aquella portada del número 1233, a final de gener, amb la imprecació directa del rei (quan, a la batalla de Portopí, va voler avançar i es va trobar que els seus seguidors no gosaven fer-ho), li va encendre la bombeta: "Vergonya, cavallers, vergonya!", clamava Jaume I dalt del cavall, i l'exigència de dignitat esdevenia, alhora, títol i essència de la cantata.

Jaume I, capítol u. La idea, val a dir-ho, venia de lluny. De fet, venia

(com tantes altres coses en aquest país), de la casa de Joan Fuster. Perquè arran d'haver-li presentat el treball d'Almansa, relata Torrent, "Fuster ens animà a fer un disc sobre la història del País Valencià, i fins i tot cridà un dia Estellés i crec que començà un poema, però finalment tot allò no va reeixir". El cuquet, però, va romandre ja instal·lat, rosegant. Fins ara.

"Arran del primer treball, hi ha qui ens ha preguntat, alguna vegada: 'però, en realitat, què és el que es va perdre a Almansa?' Doncs ací té la resposta, en aquesta segona part que, de fet, és la primera: es va perdre un estat sobirà federat amb uns altres estats de la mateixa corona; hi vàrem perdre la sobirania i, consegüentment, tot el sistema parlamentarista, i els codis legislatius... A Almansa es va perdre l'obra de Jaume I." I d'això és, precisament, que parla Al Tall en aquesta nova proposta musical: de la figura del rei, però, sobretot, de l'obra.

I ho fan, a més, amb voluntat de desfer les "manipulacions" que, explica Vicent Torrent, de la Renaixença ençà s'han anat ordint sobre una figura llaminera, i que han presentat En Jaume "com un rei espanyolíssim i, això sí, molt conqueridor. No l'han pogut esborrar de l'ambient, perquè sempre ha estat molt present en la memòria i la cultura i l'estima populars; per això s'han hagut d'escarrassar tant en la tergiversació. I és que precisament els enemics de la seua obra la volen capgirar per a fer-nos oblidar que en Jaume I tenim, de fet, el pare de la pàtria. Per

això, en aquesta cantata, ell mateix ens interpel·la i diu: 'Quina és la glòria que ofreneu a Espanya?/ La vostra divisió n'és la millor./ Però no sou tres brots solts i adversaris,/ sou una mata, la mata de jonc'".

Estructura amb convidats. Configuren la cantata, com en el cas d'Almansa, cançons independents que, enllaçades, dibuixen un tot coherent. Aquest *Vergonya, cavallers, vergonya* que, després de les presentacions en directe, prendrà forma de CD gràcies a Picap –la discogràfica habitual d'Al Tall–, té un fil conductor que Vicent Torrent ens descriu amb la prudència de qui en vol preservar la part millor per al públic que acompanyarà la formació als concerts d'estrena.

D'entrada hi ha una introducció poc usual i que Torrent mig descriu amb cert aire de misteri: "Se sentirà una veu en off, amb una xicotiua banda sonora per baix i tot a les fosques, que explicarà com, en morir, el rei En Jaume, acompanyat per Dante, va fent

el seu descens a l'infern, i com es va consumint, també, junt amb el país." I aleshores, patam, de cop i volta llum i la "Marxa Jaume", una cançó amb força que refarà ànims i empena, promet Torrent, "a tota xufra".

Per a presentar-nos succintament el personatge, Al Tall torna a confiar en la forma del romanç de cec: seguint l'estructura compositiva tradicional (i, com ja és marca de la casa, passada pel sedàs de la visió contemporània), ens hi relataran algunes peripècies del rei infant i les primeres conquestes i les dades clau que conformen els *faits* del fill de Maria de Montpeller i Pere el Catòlic. I després, tres cançons que arriben al rei des de tres territoris concretíssims i que permeten a Al Tall de convidar a la festa dos cantants amics: Jan Maria Carlotti i Tomeu Penya.

"Ab greu cossire" és un sirventès del trobador occità Bernat Sicart de Maruèjols, de l'època de Jaume I, en què explica "que aquest món es va desfent, que la llei va per terra i que el francès s'imposa a Tolosa, Carcassona i Be-

siers...", ens descriu Vicent Torrent. Jan Maria Carlotti cantarà, per tant, la crida que els occitans feren al Conqueridor perquè els ajudés: "Però, se'n va venir cap al sud —continua Torrent—: la veritat és que l'altra opció la tenia complicada..."

I, després de la "Cançó des de València", que farà Al Tall, serà Tomeu Penya l'encarregat d'interpretar la "Cançó des de Mallorca": són les històries del repoblament que en aquest cas ha musicat i interpreta el cantant de les Illes (d'entrada recorda el seu treball primerenc *Càrritx i roses*, amb un estil "bonic i senzill", apunta Torrent, i continua, acte seguit, amb un deix de picardia: "Al final hi ha posat un toc country i tot!").

El vessant més carnal de Jaume I també té cançó: "Presca de Borriana": perquè un cop rendida la ciutat el Conqueridor va fer seu tot el nord del territori valencià ("i d'ací, al Puig"), i perquè allà hom pot imaginar-se el rei fent tancar els banys per trobar-s'hi amb una bella donzella borriana

que l'havia captivat tot menjant-se una magrana a la porta de ponent.

I, entre jotes i cants alternatius, l'espectacle encara reserva més sorpreses: el "Cant de la Muixeranga", per exemple, tal com sona i amb aclariment: "No és cap pretensió de posar lletra a l'himne, sinó, simplement, una cançó d'esperança: allò de dir que sabem on som, és de nit, però de la nit brolla la llum." I, finalment, les paraules del rei En Jaume "Des de la tomba", que ens mostren, segons Torrent, "l'emprenyada reial": "Ens parla de les trifulgues dels seus ossos, s'alça i ens dicta el seu testament polític. No hem d'oblidar que la construcció del futur del país exigeix superar el parèntesi colonial dels darrers 300 anys i reconnectar amb l'obra de Jaume I." I tot això, a més, amb toc d'humor gòtic i essencial: perquè diu l'alt rei En Jaume, just abans de recol·locar-se els ossos per interpel·lar-nos des de l'ara mateix: "No sé quin dels dos caps em posaré".

Núria Cadenes

Des de la tomba

[...]

Deixeu doncs descansar les meues restes.
Només acataré vostre homenatge
quan no em tracteu com farsa de folclore
i defenseu la meua obra amb coratge.

Jo no sóc espanyol ni sóc francès.
Sóc aquell que en altre temps governava
conegut pel meu nom, Jaume I.
Ara no sóc ningú, sóc la meua obra.
Doneu via als principis del meu temps.
Jo sóc els Furs de València,
jo sóc el Consell de Cent,
jo sóc el vostre país
com fiu son establiment,
sóc l'expansió de la llengua,
contra els amos sóc el dret,
jo sóc el vostre país
amb el que us he compromès.
Sóc l'ordenació jurídica,
sóc el Consolat de Mar,
sóc el parlamentarisme,
sóc la Generalitat,
jo sóc la sobirania
sóc quatre barres de sang.
[...]

Vicent Torrent, d'Al Tall, ha escrit les lletres de la cantata que la formació de música d'arrel dedica a Jaume I. En menut, acompanyant el fragment d'una cançó, la imatge del nou espectacle i futur disc.